

TAMPERE.
FINLAND

8/2023

**TARKASTUSLAUTAKUNNAN
ARVIOINTIRAPORTTI
TAMPEREEN KAUPUNGIN
TOIMINNAN JA TALOUDEN
TOTEUTUMISESTA**

Tarkastuslautakunta 10.10.2023

TAMPERE

Sisällysluettelo

1	Tampereen kaupungin talous	2
2	Vuoden 2023 valtuustotavoitteiden toteutuminen	6
3	Tampereen hyvinvointi-indikaattori	11
4	Kyberturvallisuus	15

1 Tampereen kaupungin talous

Vuosi 2023 on ensimmäinen soteuudistuksen jälkeen ja nyt kaupungin menot ja tulot ovat aivan eri tasolla kuin ennen uudistusta. Tämän vuoksi talouden vertailua aiempiin vuosiin ei kannata tehdä ja talouden tarkastelu tehdään vain kuluva vuodesta.

Arviointikysymys: miten Tampereen kaupungin talous kehittyy ja mitä riskejä on ennakoitavissa talouteen?

Tilikauden tuloseennuste v. 2023

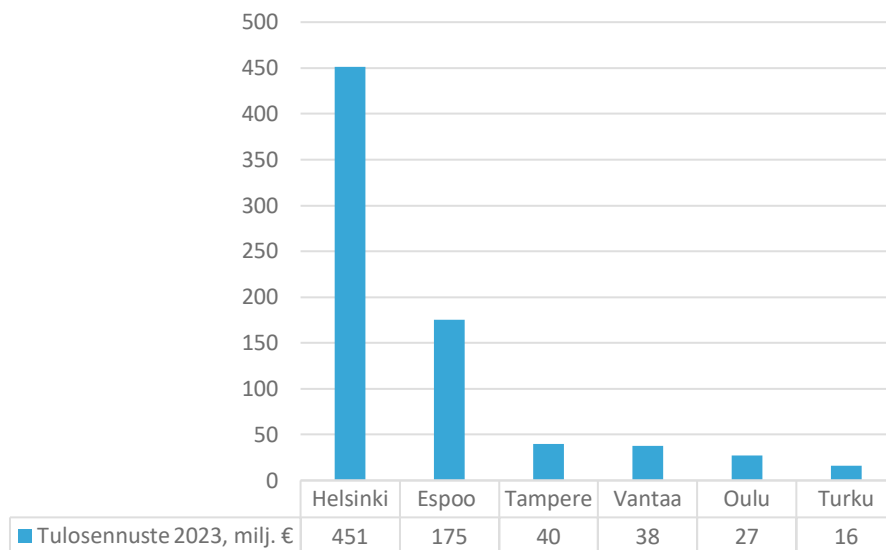
Kaupungin tilikauden tuloseennuste on 40,0 milj. euroa ylijäämäinen, kun alkuperäisen talousarvion tulos oli 0 euroa ja muutetun talousarvion tulos oli 20,8 euroa. Hyvään kehitykseen ovat vaikuttaneet erityisesti edellisen vuoden kunnallisveron ja yhteisöverojen tuotot, joita tilitetään tänä vuonna kunnille.

Merkittävimmät poikkeamat ovat asunto- ja kiinteistölautakunnan 13,9 milj. euroa budjetoitua parempi toimintakate-ennuste sekä hyvä verokertymä. Verotuloennuste on 47 milj. euroa suurempi kuin talousarviossa ja 4 milj. euroa muutettua talousarviota suurempi.

Toimintatuloja ennustetaan kertyvän 380,3 milj. euroa, mikä on 15,7 milj. euroa vuosisuunnitelmaa enemmän. Tuottoja kertyy lähes kaikista tuloeristä talousarviota enemmän; vain tuet ja avustukset ovat jäämässä muutettua talousarviota vähäisemmiksi.

Toimintamenojen arvioidaan olevan 975,6 milj., mikä on 33 milj. euroa enemmän kuin alkuperäisessä talousarviossa enemmän, mutta vain 1,7 milj. euroa muutettua talousarviota enemmän. Menojen ylitykset ja alitukset jakaantuvat eri menoeriin.

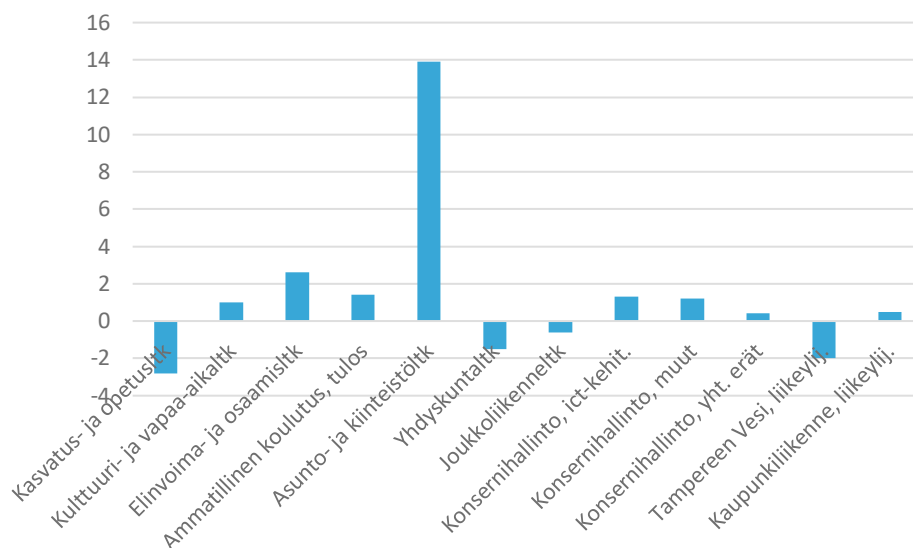
Tilikauden tulosenusteet suurissa kaupungeissa

▪ **Kaupunkien tulosenuste 2023.** Lähde: kaupunkien tilikauden aikaiset raportit. Helsingin kaupunki (poislukien sote ja pela) toukokuun lopun tilanteesta, Turku kesäkuun lopun tilanteesta, Espoossa heinäkuun lopun tilanteesta ja Tampere, Vantaa ja Oulu elokuun lopun tilanteesta.

Helsingin ja Espoon tilikauden tulosenusteet ovat omassa luokassaan. Molempien kaupunkien hyvään tulokseen vaikuttavat erityisesti verotulot ja Espoolla lisäksi ennakoitua suuremmat rahastotuotot. Muiden suurten kaupunkien tulosenusteet vaihtelevat Turun 16 milj. eurosta Tampereen 40 milj. euroon.

Käyttötalouden poikkeamaennusteet sitovuustasoin

▪ **Tampereen muutetun talousarvion toimintakate-ennuste, milj. euroa**

Merkittävin positiivinen poikkeama on asunto- ja kiinteistölautakunnan 13,9 milj euron muutettua talousarviota parempi tulosenuste. Tämä johtuu pääosin maankäyttösopimuskorvauksista ja pysyvien vastaavien myyntivoitoista. Myös elinvoima- ja osaamislautakunnalta on säästymässä 2,6 milj. euroa.

Sen sijaan kasvatus- ja opetuslautakunnan menot ovat ylittymässä 2,8 milj. euroa. Ylitykset aiheutuvat henkilöstökuluista ja palvelujen ostoista. Tampereen Vesi Liikelaitoksen liikeylijäämä on jäämässä noin 2 milj. euroa muutettua talousarviota pienemmäksi.

Nettoinvestointien poikkeamaennusteet sitovuustasoittain ja investointien rahoitus

Ennusteen mukaan Tampereen vuoden 2023 nettoinvestoinnit tulevat olemaan 234,5 milj. euroa, mikä alittaa muutetun talousarvion 38,6 milj. eurolla. Suurimmat investoinnit ovat asunto- ja kiinteistölautakunnassa 124,1 milj. euroa, yhdyskuntalautakunnassa 52,3 milj. euroa ja Tampereen Vedessä 24,5 milj. euroa.

Investointimenojen alitus aiheutuu pääosin asunto- ja kiinteistölautakunnan talonrakennushankkeiden lykkääntymisestä, 22 milj. euroa. Lisäksi Viiden tähden keskustan 4,6 milj. euron alitus johtuu mm. siitä, että Ranta-Tampellaan suunniteltujen katujen ja yleisten alueiden pintatyöt odottavat talonrakennusten valmistumista.

Lainamäärää ei tarvitse kasvattaa kuluvan vuoden investointien vuoksi. Kaupungin lainamäärän arvioidaan olevan 842,3 milj. euroa vuoden lopussa. Tämä on 82,7 milj. euroa vähemmän kuin viime vuonna. Asukaskohtaisen lainamäärän arvioidaan olevan 3 333 euroa, missä on vähennystä 386 euroa.

Tampereen kaupunkikonsernin tulosenuste ja investoinnit

Konsernivälitilinpäätökseen on yhdistetty kaikkiaan 75 yhteisöä. Kaupunkikonsernin tilikauden tuloksen ennakoidaan olevan 68,3 milj. euroa, kun se vuosi sitten oli 128,4 milj. euroa. Vuoden 2022 tilinpäätökseen verrattuna tulosenuste on heikentynyt erityisesti Tampereen Palvelukiinteistöillä, Tampereen Energia-konsernilla ja Pirkanmaan Voimialla. Kaupungin tulos on parantunut merkittävästi verrattuna tilinpäätökseen 2022. Merkittävimmät muutokset johtuivat Tampereen Energian polttoainekustannusten noususta vuonna 2023 ja Palvelukiinteistöjen vuoden 2022 merkittävän kiinteistökehityshankkeen toteutumisesta ja siitä saadusta myyntivoitosta.

Arvio konsernin vuoden 2023 investointimenoista on noin 518 milj. euroa (550 milj. euroa vuonna 2022). Muutosta selittää mm. PSHP:n poistuminen konsernista. Suurimmat investoinnit tulevat kaupungin, Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy:n ja Tampereen Vuokratalosäätiön investoinneista.

Tarkastuslautakunnan arviointi kaupungin taloudesta

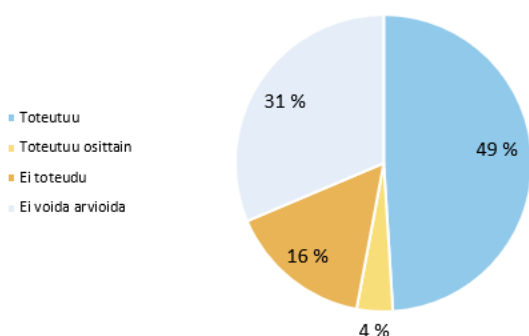
Kaupungin talous toteutuu selvästi paremmin kuin vuosi sitten ennakoitiin. Myös verrokkikaupunkien tulosenusteet ovat hyvällä tasolla. Selityksenä ovat kuitenkin pääosin vuoden 2022 kunnallisverojen ja yhteisöverojen ennakoitua paremmat tilitykset, jotka tilitetään kuluvana vuonna.

Syksyn aikana yleiset talousnäkymät ovat synkistyneet ja heikon talouskehityksen katsotaan jatkuvan vuodelle 2024. Yksityinen kulutus ja rakentaminen on vähentynyt ja vientiteollisuuden näkymät ovat heikkenemässä, mitkä ennakoivat työttömyyden kasvua. Kaikki nämä vaikuttavat kuntien talouteen. Kaupungin tulorahoitukselle on nähtävissä useita epävarmuustekijöitä. Mikäli kaupungin investointitaso pidetään edelleen korkeana, tulee jatkossa varmistua riittävästä tulorahoituksesta, jotta talous pysyy tasapainoisena.

2 Vuoden 2023 valtuustotavoitteiden toteutuminen

Kaupunginvaltuusto asetti vuoden 2023 talousarviossa 43 strategiasta johdettua sitovaa toiminnan tavoitetta. Niitä toteutetaan palvelualueilla ja konsernihallinnossa. Liikelaitoksille asetettiin yhteensä kahdeksan tavoitetta ja tytäryhteisöille 43 tavoitetta. Tytäryhteisöt raportoivat tavoitteidensa toteutumisesta ja tarkastuslautakunta antaa niitä koskevan arviointinsa vasta tilinpäätöksen yhteydessä.

Arviointikysymys: miten vuoden 2022 valtuustotavoitteiden toteutuminen oli edennyt elokuun loppuun mennessä?

•Tarkastuslautakunnan arviointi kaupungin valtuustotavoitteiden toteutumisesta

Tarkastuslautakunta odottaa kaupungin 51 tavoitteesta 49 %:n toteutuvan, 4 %:n toteutuvan osittain ja 16 %:n jäävän toteutumatta vuoden loppuun mennessä. Tavoitteista 31 %:n toteutumista ei voida arvioida. Näistä 14 kappaleen toteutumiseen liittyvät tiedot valmistuvat loppuvuoden aikana ja kaksi jätetään arvioimatta epäselvän tavoitteenasettelun takia.

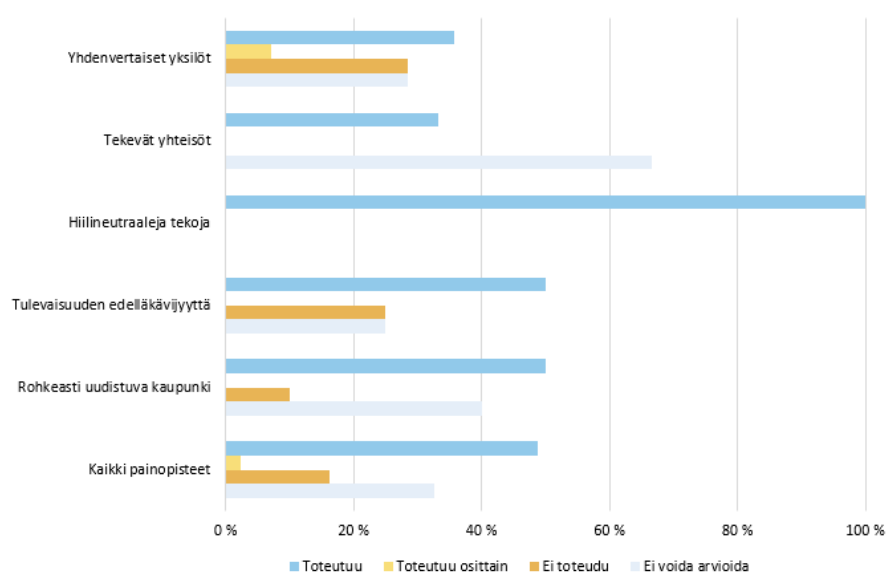
Asiakirjassa Toiminnan ja talouden katsaus 8/2023 on kaupunginhallituksen raportointi valtuustotavoitteiden toteutumisesta. Tässä arvioinnissa käsitellään erikseen vain sellaiset tavoitteet, joista tarkastuslautakunta haluaa kertoa näkemyksensä tai antaa lisätiedon, tai joiden arviointi poikkeaa kaupunginhallituksen raportoinnista.

Vuonna 2023 kaupungin strategia- ja kehittämissyksikkö on määritellyt tavoitteiden toteutumisen raportointia yhdenmukaistavia kriteereitä. Nämä kriteerit on kirjattu strategiaraportoinnin järjestelmään. Strategia- ja kehittämissyksikön laatimat kriteerit ja tarkastuslautakunnan laatuohjeen arviointikriteerit ovat erilaiset. Tarkastuslautakunta arvioi moniosaisen tavoitteen toteutuneeksi, jos kaikki osatavoitteet on saavutettu tai jos saavuttamatta jääneiden tulosten osuus on epäolennaisen pieni. Jos vähintään puolet osatavoitteista on saavutettu, tarkastuslautakunta arvioi tavoitteen osittain toteutuneeksi. Strategia- ja kehittämissyksikön kriteereissä moniosaiset tavoitteet raportoidaan toteutuneiksi, jos vähintään puolet osatavoitteista toteutuu.

Tarkastuslautakunta arvioi tavoitteiden toteutumisen valtuuston asettamien mittarien perusteella. Koska nämä mittarit eivät sisällä yksityiskohtaisia arviointikriteereitä, tarkastuslautakunta noudattaa lisäksi laatuohjeessaan määriteltyjä kriteereitä.

2.1 Strategian painopisteet

Strategian painopisteitä toteuttavista sitovista toiminnan tavoitteista 49 %:n odotetaan toteutuvan, 2 %:n toteutuvan osittain, 16 %:n jäävän toteutumatta ja 33 %:n toteutumista ei voida arvioida. Arviomatta jäävien tavoitteiden tulokset valmistuvat loppuvuoden aikana.

•Tarkastuslautakunnan arviointi strategian painopisteitä toteuttavien sitovien toiminnan tavoitteiden toteutumisesta.

Yhdenvertaiset yksilöt -painopisteen toteutumatta jäävät tavoitteet koskevat varsinkin nuoria, sillä ne liittyvät ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden negatiivisiin eroamisiin, kiusaamiseen toisen asteen koulutuksessa sekä nuorten ja ulkomaalaisten työttömyyteen. Lisäksi asuntotuotantoon liittyvä tavoite jäänee toteutumatta. Toteutuvaksi ennakoidut tavoitteet taas liittyvät pienten lasten alueelliseen tukeen, asuinalueiden kehittämiseen, työllistymistä edistävään palveluun, yhtiömuotoisen asumisen tontteihin ja pientalojen kaavoitukseen.

Tekevät yhteisöt -painopisteen tavoitteista 67 prosentin toteutumista ei voida vielä arvioida.

Hiilineutraaleja tekoja -painopisteen kaikkien tavoitteiden odotetaan toteutuvan vuoden 2023 aikana. Tavoitteet liittyvät asemakaavoitukseen, joukkoliikenteeseen, raitiotien jatko-osuuteen ja luonnon monimuotoisuuteen. Viime vuonna toteutui neljä viidestä tavoitteesta, joten toteutuman odotetaan paranevan entisestään kuluvana vuotena. Hyvin etenevistä vuositavoitteista huolimatta on tärkeä muistaa, että päätavoite, eli hiilineutraalisuus vuoteen 2030 mennessä, on vaarassa jäädä toteutumatta.

Tulevaisuuden edelläkävijyyttä -painopisteen tavoitteista näyttäisi toteutuvan ainakin puolet. Toteutuvaksi arvioidut tavoitteet liittyvät ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden valmistumismääriin, katujen ja yleisten alueiden kunnossapitoon, keskustan saavutettavuuteen, Tampereen suosioon opiskelukaupunkina ja Tampere-Pirkkala lentokentän matkustajalentojen määrään. Työllistyneiden määrään ja perusopetuksen oppimistuloksiin liittyvien tavoitteiden odotetaan jäävän toteutumatta.

Rohkeasti uudistuva kaupunki -painopisteessä odotetaan viiden tavoitteen toteutuvan. Nämä tavoitteet liittyvät talouteen, hankintoihin ja työntekijäkokemukseen. Digitaalisessa kanavassa asioimiseen liittyvän tavoitteen odotetaan jäävän toteutumatta. Tavoitteista vajaa puolet voidaan arvioida vasta arviointikertomuksessa.

2.2 Tavoitteita koskevat havainnot

Tavoite 8 on kiusaamisen väheneminen toisen asteen koulutuksessa. Tavoite ei toteutunut, sillä oppilaitosten toteuttamissa kyselyissä kiusaamista kokeneiden osuus oli kasvanut edellisvuodesta. Lukiokoulutuksessa kiusaamiseen on puututtu nimeämällä jokaiseen lukioon yhdenvertaisuusvastaava, eli opettaja, jolta opiskelijat voivat saada apua mm. kiusaamistilanteisiin. Lisäksi lukiokoulutuksessa on kaksi työntekijää, joiden tehtävä on yhteisöllisyyden edistäminen. Ammatillisessa koulutuksessa on luotu keinoja kiusaamista koskevan keskustelun mahdollistamiseksi ja syrjivien toimintatapojen tunnistamiseksi. Lisäksi ammatillisessa koulutuksessa on täsmennetty epäasiallisen käytöksen ilmoittamisprosessia. **Kiusaamiseen puuttuminen on välttämätöntä, jotta kaikki opiskelijat voivat tuntea olonsa turvalliseksi oppilaitoksessaan.**

Tavoite 12 on 716 kohtuuhintaisen asunnon valmistuminen. Tavoite jäänee toteutumatta, sillä vuoden 2023 aikana odotetaan valmistuvan vain 534 asuntoa. Kohtuuhintaisten asuntojen valmistumistavoite toteutunee kuitenkin pitkällä aikavälillä, sillä tavoitetaso ylittyi vuonna 2022 ja sen odotetaan ylittyvän myös vuonna 2024. Kaupunki mahdollistaa tavoitteen toteutumisen tontinluovutuksen kautta. Tietyn vuoden aikana valmistuvien asuntojen lukumäärä riippuu mm. rakentamisen sekä Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) aikatauluista.

Kohtuuhinta asuntoja valmistui yli tavoitetason, ja myös vuonna 2024 odotetaan käynnistyneiden ja suunnitteilla olevien rakennushankkeiden perusteella valmistuvan kohtuuhintaisia asuntoja yli tavoitetason.

Tavoite 23 on lisätä liikkumista kestäväillä kulkutavoilla. Tavoitteen toteutuminen arvioidaan kestävä liikenteen kehitysindeksin arvon perusteella. Indeksillä on kehitetty kaupungin liikennejärjestelmän suun-

nitteluyksikössä. Indeksi huomioi jalankulun, pyöräilyn ja joukkoliikenteen käytön. Seurannan luotettavuutta on parannettu viime vuosina lisäämällä jalankulkijoiden laskimia. Tavoitteen odotetaan toteutuvan, sillä kestäväillä kulkutavoilla liikkumisen ennustetaan kasvavan 8 % vuonna 2023.

Tavoite 33 on perusopetuksen oppimistulosten paraneminen edellisvuodesta. Talousarviossa on todettu, että tavoite koskee toisen, seitsemännen ja yhdeksännen luokan oppilaiden äidinkielen tuloksia. Käytännössä tavoitteella on tarkoitettu oppilaiden lukutaitoa mittaavien arviointien tuloksia. Talousarviossa ei ole tarkennettu, tuleeko tavoitteen toteutumisen arvioinnissa tarkastella parhaiten vai heikoimmin suoriutuneiden oppilaisen osuuksia, vai molempia. Vuonna 2023 mitkään tulokset eivät parantuneet edellisvuodesta, joten tarkastuslautakunta arvioi tavoitteen toteutumatta jääneeksi. Tarkastuslautakunta suosittelee asettamaan tavoitteille selkeät mittarit.

Tavoite 40 on kaupungilta töitä hakeneiden henkilöiden kokemusten paraneminen edellisvuodesta. Tavoitteen toteutumista ei voida arvioida, koska keskenään vertailukelpoista tietoa vuosilta 2022 ja 2023 ei ole. Tarkastuslautakunta suosittelee varmistamaan tavoitteita asetettaessa, että vertailutiedot ovat saatavilla.

2.3 Liikelaitokset

Kaupungin liikelaitokset ovat Tampereen Vesi Liikelaitos ja Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos. Niiden kahdeksasta tavoitteesta neljän odotetaan toteutuvan, yhden odotetaan toteutuvan osittain ja yhden jäävän toteutumatta. Kahden tavoitteen toteutumista ei voida arvioida, koska ne ovat epäselviä.

Tampereen Vesi Liikelaitoksen neljäs tavoite on digitaalisten ratkaisujen hyödyntäminen asiakaspalvelussa ja toiminnassa. Talousarviossa tavoitteen mittariksi on asetettu ”toimenpiteet ja toteutustilanne”. Tavoitteen toteutumista ei voida arvioida, koska mittari on epäselvä. Kaupunginhallitus raportoi tavoitteen toteutuneeksi. Tarkastuslautakunta suosittelee asettamaan tavoitteille yksiselitteiset mittarit.

Tampereen kaupunkiliikenne liikelaitoksen toinen tavoite on varikkotoimintojen suunnittelu- ja toteutusratkaisun eteneminen toteutusvaiheeseen siten, että laajamittainen sähköinen operointi on mahdollista vuonna 2024. Toteutusvaiheeseen ei tulla pääsemään vuonna 2023. Sähköinen liikenne käynnistyy vuonna 2024, mutta ei laajamittaisena. Tavoitteen odotetaan jäävän toteutumatta. Kaupunginhallitus raportoi tavoitteen toteutuvan osittain.

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen kolmas tavoite on sama kuin edellisvuonna: Liikelaitos toimii allianssimallin mukaisesti siten, että yhteistyössä korostuu oman tuotannon toiminnan pitkäjänteinen suunnittelu, asiakastyytyväisyys sekä kokonaistaloudellisuus. Tavoitteen mittari on ”asiakastyytyväisyyden kehittyminen ja allianssimallin kautta saavutetut taloudelliset hyödyt (euromääräinen arvio koko kaupungin tasolla)”. Tavoitteen toteutumista ei voida arvioida, koska tavoite ja mittari ovat epäselvät.

Kaupunginhallitus arvioi tavoitteen toteutuvan. Tarkastuslautakunta suosittelee kirjaamaan epäselviksi osoittautuneet tavoitteet ymmärrettävään muotoon seuraavan vuoden talousarviossa. Näin sama epäselvyys ei periydy vuodesta toiseen.

Laura Vanzo

3 Tampereen hyvinvointi-indikaattori

Kuntaliitto on kehittänyt hyvinvointi-indikaattorin, jonka avulla pyritään kuvaamaan kuntien ja hyvinvointialueiden hyvinvointia laaja-alaisesti ja tuoreinta saatavilla olevaa tietoa käyttäen. Indikaattorin tiedot päivitetään keväisin ja syksyisin.

Hyvinvointi-indikaattori on koostettu kolmesta osa-alueesta. Nämä perustuvat Erik Allardtin hyvinvoinnin osa-alueiden jaotteluun: Having (elintaso), Loving (yhteisyyssuhteet) ja Being (itsensä toteuttaminen). Muuttujiksi on valittu mahdollisimman hyvin osa-alueita kuvaavia indikaattoreita, jotka ovat määrällisiä ja saatavissa kaikista kunnista. Indikaattorissa on suhteutettu keskivertotuloksia siten, että keskiarvo saa arvon 100, keskiarvoa huonommat tulokset arvon alle 100 ja keskiarvoa paremmat tulokset suuremman arvon kuin 100.

Indikaattorien osa-alueet ovat seuraavat

Elintaso

Veronalaiset tulot, /1000 as

Toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvat henkilöt, osuus asukkaista

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, osuus vastaavan ikäisestä väestöstä

Sairastavuus-indeksi, ikävakioitu

Ahtaasti asuvat, osuus

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, osuus% vastaavan ikäisestä väestöstä

Yhteisyyssuhteet

Perusterveydenhuollon mielenterveyskäynnit yhteensä/1000 asukasta +

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, psykiatria/1000 18-vuotta täyttänyttä

Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset/as

Yhden hengen asuntokuntien osuus kaikista asuntokunnista

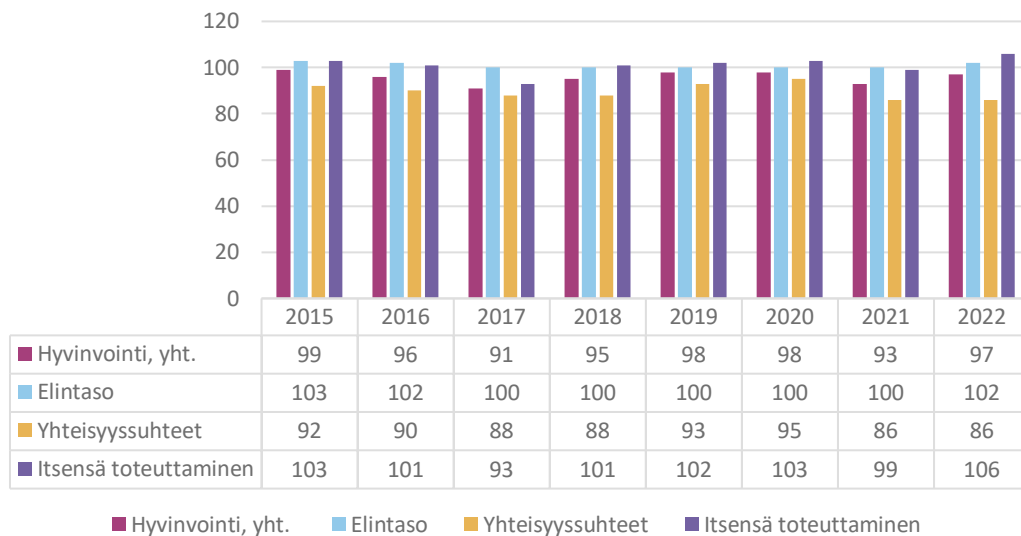
Itsensä toteuttaminen

Äänestysaktiivisuus

Pitkäaikaistyöttömät, % työvoimasta

Kirjastolainausten kokonaismäärä

Arviointikysymys: mitä Tampereen hyvinvointi-indikaattorin tuloksista voidaan todeta?

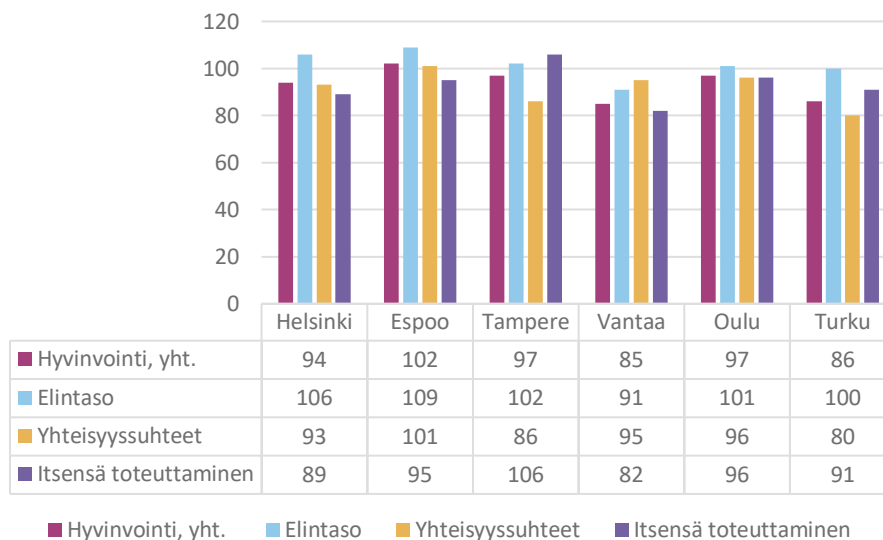

▪ Tampereen hyvinvointi-indikaattori vuosilta 2015–2022

Hyvinvointi-indikaattorilla mitaten tamperelaisten hyvinvointi on pysynyt lähes samana vuodesta 2015 (arvo 99) vuoteen 2022 (arvo 97). Vuoden 2022 tulos parani hieman vuoden 2021 tuloksesta (arvo 93) ja lähenyi keskiarvotulosta (100). Tamperelaisten hyvinvointi oli näillä indikaattoreilla mitaten koko tarkastelujakson ajan hieman alle kuntien keskiarvon.

Osa-alueista elintasoindikaattorin tulokset ovat koko tarkastelujakson olleet aivan keskiarvossa tai hieman sen yli. Vuoden 2022 tulos oli hieman yli keskiarvon, kun lukema oli 102. Tässä yhtenä indikaattorina on koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat. Kaupungin hyvinvointikoordinaattorin mukaan elokuun alussa 2021 voimaantullut oppivelvollisuuden laajennus toiselle asteelle on vaikuttanut tämän indikaattorin tuloksen parannukseen vuonna 2022.

Yhteisyyssuhteet ovat heikentyneet tarkastelujaksolla eniten ja tämä mittari on kokonaisuutena toteutunut heikoimmin. Tulos on myös laskenut vuodesta 2020 (arvo 95) vuoteen 2022 (arvo 86). Itsensä toteuttaminen sai parhaimman arvon eli 106 vuonna 2022. Myös tarkastelujakson tulokset ovat keskiarvoa parempia lukuun ottamatta vuosia 2017 ja 2021.

▪ Suurten kaupunkien hyvinvointi-indikaattorin tulos vuodelta 2022

Kokonaisuutena hyvinvointi-indikaattorin tulokset vaihtelevat Vantaan 85:stä Espoon 102:een. Tampereen ja Oulun tulokset ovat toiseksi parhaat Espoon jälkeen. Vantaan ohella Turun luku on vaatimaton, 86.

Yhteistä näyttäisi olevan elintasoindikaattorin hyvä tulos: Vantaata lukuun ottamatta elintasoindikaattori näyttää vähintään keskiarvotulosta kaikissa muissa kaupungeissa. Espoon elintasoindikaattorin tulos 109 on koko tarkastelukohteiden korkein, toisaalta Vantaan tulos jää 91:een. Tampereen tulos 102 on kuusikkokuntien keskitasoa.

Yhteisyyssuhteiden tulokset ovat Espoota lukuun ottamatta alle keskiarvon. Espoon tulos on jälleen paras ja se ylittää hieman keskiarvotuloksen ollen 101. Heikoimmat tulokset ovat Tampereen 86 ja Turun 80.

Itsensä toteuttamisen indikaattorin paras tulos on Tampereella, peräti 106. Tulos on ainoa, joka ylittää keskiarvon. Muiden kaupunkien indikaattorit sijoittuvat välille 82–96.

Tarkastuslautakunnan arviointi Tampereen hyvinvointi-indikaattorin tuloksista

Tampereella on parannettavaa hyvinvointi-indikaattorin yhteisyyssuhteiden osa-alueessa. Henkeen ja terveyteen kohdistuneiden, poliisin tietoon tulleiden rikosten määrän pitäisi vähentyä. Lisäksi Tampereella on runsas määrä yhden hengen asutokuntia, mikä heikentää yhteisyyssuhteiden indeksiä. Turvallisuuden parantuminen, yhteisöllisen toiminnan lisääntyminen ja yksinäi-

syyden vähentyminen ovat kuluvan valtuustokauden tavoitteita. Näiden tavoitteiden toteutumisen edistäminen on tärkeää myös hyvinvointi-indikaattorin tulosten perusteella. Yhteisyyssuhteiden osa-alueen tuloksia heikensivät myös perusterveydenhuollon mielenterveyskäyntien ja erikoissairaanhoidon avohoitokäyntien määrät, joiden tulisi laskea. Terveysthuollon käyntimäärien vähentäminen on lähinnä Pirkanmaan hyvinvointialueen tehtävä. Yleinen kaupunkilaisten hyvinvoinnin edistäminen on myös kaupungin tehtävä. Hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä tavoitteita onkin kaupungin strategiassa ja valtuustokauden tavoitteissa.

Tampereen hyvät tulokset äänestysaktiivisuudessa, kirjastolainojen kokonaismäärässä sekä alhainen pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä nostavat Tampereen tuloksen itsensä toteuttamisen osa-alueella suurten kaupunkien parhaaksi. Osallisuuden ja vaikuttamisen vahvistaminen ja työttömyyden vähentäminen sisältyvät valtuustokauden tavoitteisiin ja hyvinvointi-indikaattori kertoo onnistumisista näillä osa-alueilla.

Hyvinvointi-indikaattorin tarkastelu verrokkeihin nähden valtuustokauden lopussa osoittaa, onko yhteisyyssuhteiden tulos parantunut ja itsensä toteuttamisen taso pysynyt korkeana verrokkeihin nähden.

4 Kyberturvallisuus

Kyberturvallisuus on tavoitetilä, jossa digitaaliseen toimintaympäristöön voidaan luottaa ja jossa sen toiminta turvataan (Turvallisuuskomitea, 2018¹). Kyberturvallisuuden toimenpiteillä voidaan ennakoivasti hallita ja tarvittaessa sietää digitaalisia uhkia. Tässä arvioinnissa viitataan muutamiin lähteisiin, joissa on käytetty termiä digiturvallisuus. Digi- ja väestötietovirasto määrittelee *digiturvallisuuden* digitaalisen toimintaympäristön luotettavuuden, turvallisuuden ja saatavuuden varmistamiseksi. Kyberturvallisuus on yksi digiturvallisuuden osa-alue. Kaupunki on määritellyt olennaisimmat riskinsä, joista yksi liittyy kyberturvallisuuden uhkiin.

Arviointikysymys: miten kaupunki on varautunut kyberturvallisuuden uhkiin?

Kyberturvallisuuden riskit ja varautuminen

Tampereen seudun tietoturvapoliitikan mukaan kaupungin tietohallinto vastaa yleisestä tietoturvan² ja tietosuojan³ kehittämisestä ja koordinoimisesta. Palvelualueet ja yksiköt vastaavat omasta tietoturvastaan ja tietosuojastaan. Viime kädessä vastuu tietoturvapoliitikan noudattamisesta on jokaisella työntekijällä.

Tietoturvapäällikön mukaan kaupungin tietojärjestelmien suojaaminen kyberrikollisuuden uusilta keinoilta on kilpajuoksua, jossa kaupunki hankkii ja kehittää jatkuvasti uusia suojauksia. Kaupungin olennaisimpiin tietoturvallisuuden riskeihin kuuluvat mm. tietomurrot, tietovuodot, tietojen tuhoutuminen haittaohjelmien takia, palvelunestohyökkäykset, huijaukset ja kriittisen infran haavoittuvuudet. Näitä riskejä toteutuu säännöllisesti ja valtaosa niistä saadaan torjuttua tai pidettyä toteutuneet haitat pieninä. Digi- ja väestötietovirasto on selvittänyt julkisen hallinnon digitaalisen turvallisuuden merkittävimpiä riskejä (Digiturvallisuuden riskikyselyn tuloksia, syksy 2021). Kyselyvastauksissa keskeisimmiksi nähdyt riskit olivat samoja kuin Tampereella tunnistetut riskit. Suurimmat riskit koskivat viranomaisten toimintaan ja palveluihin kohdistuvia

¹ Turvallisuuskomitea toimii puolustusministeriön yhteydessä.

² Tietoturvallisuus kattaa järjestelyt, joilla pyritään varmistamaan tiedon saatavuus, eheys ja luottamuksellisuus. (lähde: Tampereen seudun tietoturvapoliitikka)

³ Tietosuoja on perusoikeus, joka turvaa rekisteröidyn (henkilön, jonka henkilötietoja käsitellään) oikeuksien ja vapauksien toteutumisen henkilötietojen käsittelyssä. (lähde: Tampereen seudun tietoturvapoliitikka)

vakavia tietoturvahyökkäyksiä. Toiseksi suurimmaksi riskiksi nousivat kriittiseen fyysiseen infrastruktuuriin ja tietoverkkoihin kohdistuvat vakavat väärinkäytökset, sabotaasit tai tietoturvahyökkäykset.

Kaupungin kyberturvallisuuden riskien laajamittainen toteutuminen voisi aiheuttaa mm. palvelutoiminnan tai työn tekemisen estymistä, tietojen menettämistä tai vuotamista sivullisille ja mainehaittoja. Pahimmillaan kaupungille voisi aiheutua useiden miljoonien kustannukset esimerkiksi tapahtuneen tuhon selvittämisestä, palvelimien ja järjestelmien korjaamisesta sekä sakkujen ja korvausten maksamisesta.

Kaupungissa tehdään useita toimenpiteitä kyberturvallisuuden eteen. Suurimmat kaupungin tietotekniikkaan liittyvät riskit ja niiden hallintakeinot tunnistetaan kaupungin riskienhallintajärjestelmässä. Huomattava osa kaupungin kyberriskien hallinnasta ostetaan kaupungin ulkopuolisilta toimittajilta. Nämä ostopalvelut sisältävät mm. palveluiden suojausta, palvelunestohyökkäysten torjuntaa ja tietoturvatapahtumien valvontaa. Myös kaupungin muissa palveluhankinnoissa huomioidaan kyberturvallisuus. Kaupunki varautuu häiriötilanteisiin mm. osallistumalla kyberharjoituksiin sekä testaamalla ja auditoimalla tietojärjestelmiä. Henkilöstöä koulutetaan kyberturvan ammattilaisten pitämillä luennoilla ja verkkokursseilla.

Digi- ja väestötietovirasto on selvittänyt kuntien digitaalista turvallisuutta kyselytutkimuksella (Kuntien digitaalisen turvallisuuden selvitys, 2021). Selvityksen mukaan digitaalisen turvallisuuden edelläkävijäkunnat ovat jo ratkoneet useita ongelmia, joiden parissa toiset vielä työskentelevät. Edelläkävijöiden tunnusmerkkejä ovat mm. osallistuminen digitaalisen turvallisuuden harjoituksiin, ulkoistettujen digiturvallisuuden palvelujen käyttäminen, kunnan osallistuminen yhteistyö- ja luottamusverkostoihin sekä ylimmän johdon tuki ja ymmärrys esim. siten, että tietohallinto osallistuu kunnan johtoryhmiin. Raportissa ei nimetä edelläkävijöiksi luokiteltuja kuntia. Tarkastuslautakunnan arvioinnin perusteella nämä edelläkävijän tunnusmerkit toteutuvat Tampereella.

Kyberturvallisuuden tarkistuslista

Arviointiin liitettiin kaupungin tietoturvapääällikön haastattelu, jossa käytiin läpi kaupungin varautumista Kyberturvallisuuskeskuksen laatiman ohjeen perusteella. Ohje sisältää kyberturvallisuuden vahvistamisen kannalta olennaiset toimenpiteet, kuten kyberturvallisuuden johtamisen, uhkiin reagoimisen ja toiminnan jatkuvuuden. Haastattelun perusteella kaikki ohjeen osa-alueet

on huomioitu kaupungissa hyvin. Varautumista tehdään ja kehitetään useilla tavoilla. Kyberturvallisuuden kannalta kriittiset kohteet on tunnistettu ja suojattu. Resurssien rajallisuuden vuoksi varautumista on priorisoitu niin, että kriittisten kohteiden suojaamiseen on panostettu muita kohteita enemmän.

Tarkastuslautakunnan arviointi kaupungin kyberturvallisuudesta

Kaupungin kyberturvallisuusriskit on tunnistettu monesta näkökulmasta ja niihin on varauduttu useilla tavoilla. Jatkossakin on tärkeää panostaa kaupunkilaisten palvelujen ja kaupungin kriittisten toimintojen turvaamiseen kyberhyökkäyksiltä.

TAMPERE